

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-39>

УДК 336.22:339

СУЧАСНІ ОФШОРНІ ЮРИСДИКЦІЇ: МОЖЛИВОСТІ І ПЕРЕВАГИ ДЛЯ БІЗНЕСУ

MODERN OFFSHORE JURISDICTIONS: OPPORTUNITIES AND BENEFITS FOR BUSINESS

Макаренко Михайло Іллічдоктор економічних наук, професор,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6357-5317>**Іванова Людмила Сергіївна**магістрантка,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1650-5113>**Makarenko Mykhaylo, Ivanova Liudmyla**
Sumy State University

Стаття присвячена актуальним питанням функціонування світових офшорних юрисдикцій. Зокрема, в дослідженні розглянуто класичні офшорні зони та особливості функціонування компаній на їх території. Здійснено аналіз показників експорту фінансових послуг та рівня портфельних активів у валовому внутрішньому продукті територій, віднесених до офшорних юрисдикцій та окреслено переваги для них від діяльності іноземних компаній. Наведено та охарактеризовано ключові бізнес-схеми з використанням офшорних компаній та розрахунки економічної вигоди від їх застосування суб'єктами господарювання. Досліджено основні складові та суми витрат на заснування та обслуговування компаній в різних офшорних юрисдикціях. Визначено ключові переваги використання офшорних компаній для бізнес-структур.

Ключові слова: офшорні юрисдикції, офшорні зони, офшорні компанії, переваги, офшорний бізнес.

Статья посвящена актуальным вопросам функционирования мировых офшорных юрисдикций. В частности, рассмотрены классические офшорные зоны и особенности функционирования компаний на их территории. Проведен анализ показателей экспорта финансовых услуг и уровня портфельных активов в валовом внутреннем продукте территорий, отнесенных к офшорным юрисдикциям и очерчены преимущества для них от деятельности иностранных компаний. Приведены и охарактеризованы ключевые бизнес-схемы с использованием офшорных компаний, а также расчеты экономической выгоды от их применения хозяйствующими субъектами. Исследованы основные составляющие и суммы расходов на основание и обслуживание компаний в разных офшорных юрисдикциях. Определены ключевые преимущества использования офшорных компаний для бизнес-структур.

Ключевые слова: офшорные юрисдикции, офшорные зоны, офшорные компании, преимущества, офшорный бизнес.

The flight of domestic capital to offshore zones is due to the unfavorable local investment and tax climate. Economic and political instability, rapidly changing legislation, distrust of the government, as well as the low level of financial market infrastructure development make Ukraine unprofitable for doing business and attracting investment. As a result, investors prefer to invest in the business environment of other countries, which are characterized by more favorable conditions. In addition, the high level of corruption in the country's power environment, combined with insufficient or inactive mechanisms of financial and tax control, create opportunities for mass offshore withdrawal of funds and assets obtained by criminal means. In this context, the need to study in detail the peculiarities of the functioning of offshore jurisdictions and their benefits for business for the further development of effective legislation in Ukraine to control the implementation of offshore schemes becomes especially relevant. So, the purpose of this study is to identify the key benefits and opportunities for business from the operation of offshore jurisdictions. The article is devoted to topical issues of the functioning of global offshore jurisdictions. In particular, the study examines the classic offshore zones and the peculiarities of the companies operation of in their territory. Analyzed the financial services exports indicators and the level of portfolio assets in the gross domestic product of the territories

referred to offshore jurisdictions. Outlined the benefits for them from foreign activities. Presented and characterized key business schemes using offshore companies and calculations of economic benefits from their use by business entities. Studied the main components and amounts of costs for the establishment and maintenance of companies in different offshore jurisdictions. Identified the key advantages of using offshore companies for business structures.

Keywords: offshore jurisdictions, offshore zones, offshore companies, advantages, offshore business.

Постановка проблеми. Втеча вітчизняного капіталу в офшорні зони зумовлена несприятливим місцевим інвестиційним та податковим кліматом. Економічна та політична нестабільність, швидко змінюване законодавство, недовіра до влади, а також низький рівень розвитку інфраструктури фінансового ринку роблять Україну не вигідною для ведення бізнесу та залучення інвестицій. Внаслідок цього інвестори віддають перевагу розміщенню коштів у бізнес-середовищі інших країн, які характеризуються більш сприятливими умовами. Крім того, високий рівень корупції у владному середовищі країни в сукупності з недостатніми або непрацюючими механізмами фінансового та податкового контролю, створюють можливості для масового виведення в офшори коштів і активів, отриманих злочинним шляхом. В цьому контексті особливої актуальності набуває необхідність детального вивчення особливостей функціонування офшорних юрисдикцій та їх переваг для бізнесу для подальшої розбудови в Україні дієвого законодавства з контролю реалізації офшорних схем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам переваг і недоліків функціонування офшорних юрисдикцій присвячений цілий ряд досліджень як закордонних, так і вітчизняних науковців. Серед найвагоміших із них варто виокремити праці Р. Азаряна, М. Гранді, А. Єрицяна, А. Жороме, А. Натана, А. Рілі та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень окресленої проблематики, офшорний бізнес наразі в нашій державі недостатньо регулюється законодавством, що створює широке коло можливостей для зловживань. Саме тому на даному етапі важливим є формування чіткого розуміння усіх переваг і можливостей, які надає бізнес-структурам застосування офшорних схем з метою подальшого формування ефективного регулюючого законодавства.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є визначення ключових переваг і можливостей для бізнесу від функціонування офшорних юрисдикцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У світі функціонує величезна кількість офшорних юрисдикцій, кожна з яких має певні переваги і може використовуватися для досяг-

нення окремих цілей. Всю сукупність переваг офшорних юрисдикцій можна класифікувати наступним чином [1]:

- особливості оподаткування;
- фінансове регулювання;
- банківська таємниця/анонімність;
- конфіденційність при веденні бізнесу;
- рівень розвитку комунікацій;
- можливість доступу до світових фінансових ринків.

Виходячи з наведених особливостей, обирається офшорна юрисдикція для реєстрації компанії, адже причин для цього може бути досить багато. Крім традиційного бізнесу з елементами експортно-імпорتنих операцій, можливими причинами створення офшорних компаній є реєстрація закордонних філій, холдингів, здійснення інвестиційної діяльності, залучення і накопичення коштів, реєстрації авторських прав тощо.

Окрім того, цілями створення офшорних компаній можуть бути й не зовсім легальні – відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, ухилення від оподаткування тощо.

До переліку класичних офшорних зон належать переважно острівні держави, невеликі острови, а також окремі країни, серед яких варто виокремити:

- Сейшельські острови;
- Беліз;
- Британські Віргінські острови;
- Маршалові острови;
- Панама;
- Сент-Кітс і Невіс.

Спільними для кожної з вказаних офшорних юрисдикцій є кілька ключових моментів. По-перше, відсутність у відкритому доступі інформації про директорів і власників (кінцевих бенефіціарів) компанії, що робить вказані офшорні юрисдикції дуже популярними серед тих, кому необхідно приховувати свої статки чи нелегальні доходи.

По-друге, вказані офшорні юрисдикції не оподатковують прибуток офшорних компаній. Так, офшорні компанії, утворені у наведених юрисдикціях, мають лише сплачувати фіксовану суму щорічного податку, що, знову ж таки, робить їх дуже вигідними для бажаючих зменшити рівень оподаткованого прибутку чи взагалі ухилитися від його сплати.

Розглянемо інші особливості діяльності компаній у наведених офшорних юрисдикціях в табл. 1.

Варто відзначити, що є певні особливості і в юридичному статусі компанії, яка матиме привілеї в офшорних юрисдикціях, і в її господарській діяльності. Зокрема, в Белізі і на Сейшельських островах форма підприємства з пільговим режимом оподаткування носить назву International business company (IBC). Окрім того, від компанії вимагають не вести діяльності на території держави реєстрації та не здійснювати операцій з місцевими суб'єктами господарювання.

В Панамі, наприклад, компанія може бути зареєстрованою у різноманітній формі – корпорації, фонду, трасту тощо. На Британських Віргінських островах організація носитиме назву «business company», а на Сент-Кітс можливим є створення компанії з обмеженою відповідальністю – Limited liability company (LLC). На Маршалових островах переважно утворюють NRDC (Non-resident domestic company) – юридичні особи і суб'єкти підприємницької діяльності без статусу юридичної особи (філіали, представництва), що функціонують у відповідності до законодавства інших країн.

Серед популярних офшорних юрисдикцій в світі варто виокремити також і Кіпр, хоча це, швидше, зона з низькими ставками оподаткування. Так, на Кіпрі окрім щорічного податку,

компанія повинна сплачувати і податок на прибуток за ставкою 10 %. До того ж, серед переваг реєстрації офшорної компанії саме на Кіпрі є його належність до Єврозони, а це значно зменшує обсяги митних витрат при здійсненні операцій з представниками інших країн-членів Європейського Союзу. Також створення компанії саме на Кіпрі не потребує значних початкових капіталовкладень – достатньо щоб оголошений статутний капітал становив 1000 євро, а сплаченою може бути всього одна акція вартістю в 1 євро.

Однак, недоліками створення компанії в Кіпрській офшорній юрисдикції є необхідність утримання офісу за місцем реєстрації чи наявності реєстраційного агента, наявності місцевого секретаря, проведення щорічних зборів акціонерів, аудиту тощо. При цьому, вимогою також є і резидентний статус директора/акціонерів таких компаній для того, аби вони могли повноцінно сплачувати податки до місцевого бюджету.

Аналізуючи дані Міжнародного валютного фонду та Світового банку, можемо відзначити, що офшорні юрисдикції чітко вирізняються навіть на тлі найрозвиненіших країн світу за обсягами експорту фінансових послуг у ВВП (рис. 1).

Наведені дані дозволяють чітко виокремити офшорні фінансові центри, серед яких, по суті, найвагомими є Бермудські острови, Гонконг, острів Джерсі та Люксембург. При цьому, на

Таблиця 1

Особливості класичних офшорних зон

Юрисдикція	Сейшельські острови	Беліз	Британські Віргінські острови	Маршалові острови	Панама	Сент-Кітс і Невіс
Вимоги до структури компанії						
Мінімальна кількість акціонерів	1	1	1	1	1	1
Можливість керівником призначити юридичну особу	так	так	так	так	так	так
Мінімальний статутний капітал, US \$	100000	50000	50000	50000	10000	100000
Місцеві вимоги						
Наявність зареєстрованого офісу	так	так	так	так	так	ні
Вимоги до резидентності директорів	немає	немає	немає	немає	немає	немає
Проведення аудиту	не потрібно	не потрібно	не потрібно	не потрібно	не потрібно	не потрібно
Ведення звітності	так	так	так	так	так	так

Джерело: складено авторами на основі [2–4]

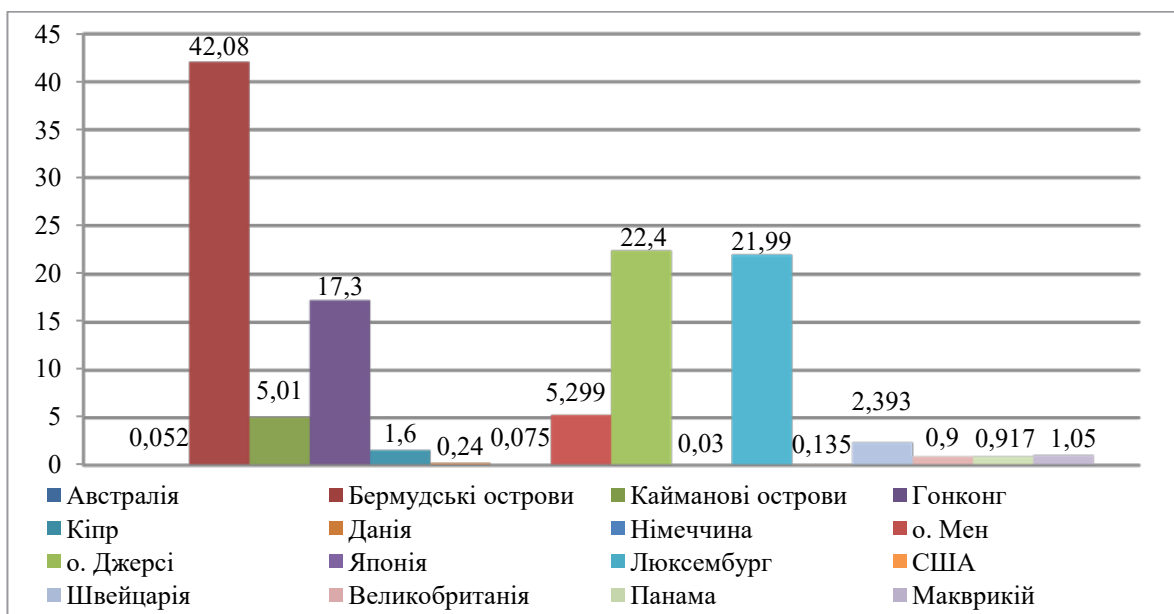

Рис. 1. Обсяг чистого експорту фінансових послуг окремих країн, % ВВП

Джерело: побудовано на основі даних [5; 6]

Бермудських островах чистий експорт фінансових послуг формує майже половину всього валового внутрішнього продукту. Також досить високими показниками чистого експорту фінансових послуг характеризуються Кайманові острови та острів Мен, в яких доходи від нього становлять більше 5 % всього ВВП.

В той же час, якщо говорити про найбільш розвинені країни світу, то в них показник чистого експорту фінансових послуг, як правило, займає надто низьку частку валового внутрішнього продукту – не більше 1 %. Так, в Австралії це 0,052 %, в Данії – 0,24, в Німеччині – 0,075, а Японії – 0,03, в США – 0,135.

Дещо іншою є ситуація у Великобританії, де значення досліджуваного показника становить 0,9 %, в той час як у таких відомих офшорних юрисдикціях, як Панама та Маврикій його значення перебуває на рівні 0,917 та 1,05 відповідно. Це дозволяє говорити про те, що Великобританія є одним із світових фінансових центрів поряд зі Швейцарією.

Аналогічним чином, можна розглянути показник відношення всіх портфельних активів країни (юрисдикції) до її ВВП (рис. 2).

Наведені дані також дозволяють відзначити значну відмінність в обсягах портфельних активів розвинених країн і офшорних юрисдикцій. Так, якщо переважна більшість досліджуваних країн, окрім, звісно, Швейцарії, мають обсяги портфельних інвестицій, що не перевищують значення валового внутрішнього продукту в країні, то, наприклад, на Бермудських остро-

вах портфельні активи у 109 разів перевищують обсяги ВВП країни, на Кайманових островах – в 44,8 рази, на о. Джерсі – в 57,9 разів, в Люксембурзі – в 47,3 рази.

Підсумовуючи, можемо сказати, що бути офшорним фінансовим центром – вигідно для країн зі слабким розвитком промисловості або невеликих за розміром острівних держав, адже це дозволяє їм значно збільшувати обсяги валового внутрішнього продукту і доходів державного бюджету, фактично не затрачуючи жодних ресурсів.

З іншого боку, використання послуг офшорних фінансових центрів є вигідним не лише для нелегальних операцій, але й для ведення легального бізнесу країн з усього світу, оскільки дозволяє оптимізувати податкові витрати компаній. Найпоширенішим є застосування експортних схем (рис. 3), в яких офшорна компанія виступає торговим посередником.

За умови легального зменшення обсягу податкових платежів, офшорна компанія створюється, швидше, в зонах з низькими ставками оподаткування, що дозволяє підприємству (організації) отримувати додаткові прибутки, зменшивши обсяги витрат на сплату податків. Зокрема, якщо в Україні базова ставка оподаткування прибутку суб'єктів господарювання становить 18 %, то на Кіпрі, наприклад, всього 10 %.

Для більш детального розуміння виграшу, зокрема, українських компаній від використання наведених офшорних схем, сформуємо табл. 2.

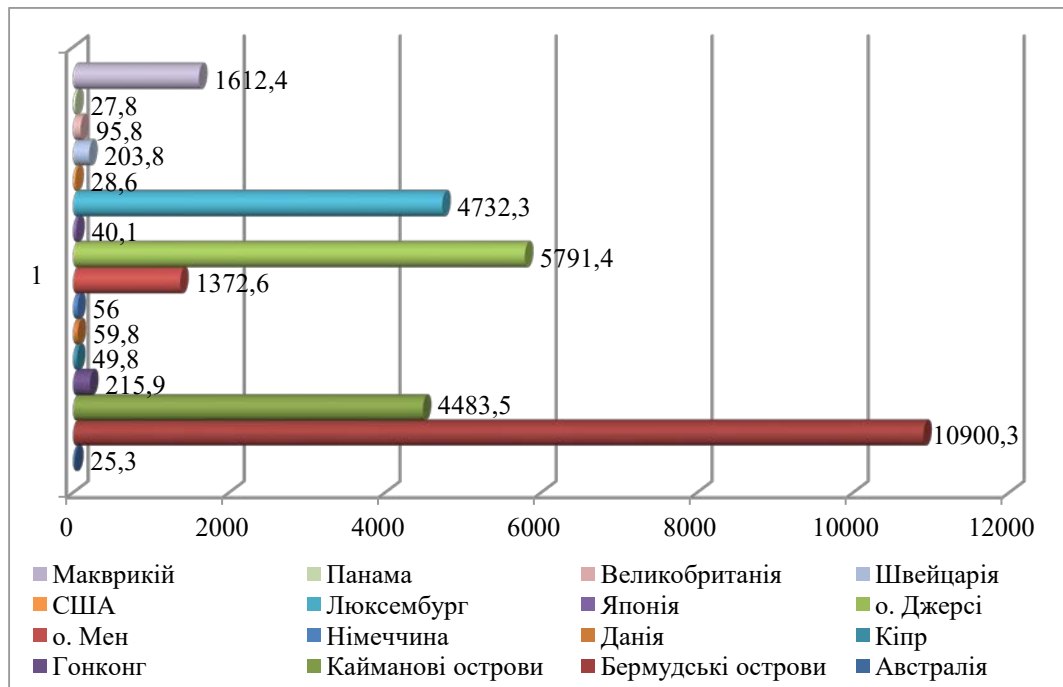

Рис. 2. Рівень портфельних активів країн та юрисдикцій, % від ВВП

Джерело: побудовано на основі даних [5; 6]

Отже, як свідчать наведені спрощені розрахунки, застосування офшорних посередників доцільне тоді, коли підприємство здійснює великі обсяги експортних операцій, адже офшорна компанія також вимагає затрат на утримання та обслуговування.

Можливим є також використання «чужих» офшорних компаній – спеціально створених для таких цілей організацій, які допомагають різним експортерам, за певну винагороду, звісно, здійснювати продаж товарів за кордон, мінімізуючи обсяги податкових платежів.

Варто відзначити, що застосування таких схем можливе як з метою оптимізації оподаткування, так і ухилення від нього. Зокрема, якщо компанія «реалізовуватиме» офшорній фірмі продукцію за заниженими цінами (нижче собівартості), то, окрім повернення податку на додану вартість, вона ще й отримуватиме вигоду в результаті зниження суми, оподаткованої податком на прибуток, або й взагалі отримуватиме в кінцевому підсумку збиток і, таким чином, ухилятиметься від сплати податку.

Окрім наведеної експортної схеми, у практиці використання офшорних юрисдикцій

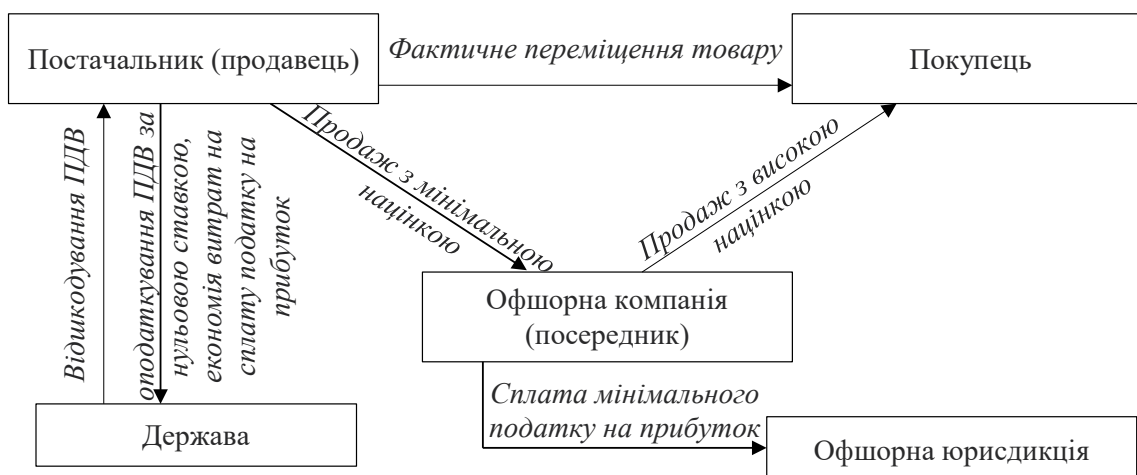

Рис. 3. Експортна схема використання офшорних компаній

Джерело: авторська розробка

Таблиця 2

Розрахунок економічної вигоди від використання офшорних схем

Компанія	Націнка, дол	Податок, дол	Отримуваний ефект, дол
Продаж напряму			
Постачальник	1000	180	180-108=72
Продаж через офшорну компанію			
Постачальник	100	18	
Офшорна компанія (посередник)	900	90	
Продаж напряму			
Постачальник	10000	1800	1800-1040=760
Продаж через офшорну компанію			
Постачальник	500	90	
Офшорна компанія (посередник)	9500	950	

Джерело: побудовано і розраховано авторами

наявні й інші. Так, має місце застосування агентської схеми, за якої компанія-резидент певної країни, виступаючи агентом офшорної компанії, від свого імені, але за кошти офшорного підприємства здійснює господарські операції. При цьому, вона офіційно отримує комісійну винагороду – найчастіше 5 % – і саме з цієї суми сплачує податок в країні функціонування. В той же час вся реальна сума прибутку надходить на рахунки офшорної компанії. Єдиним нюансом застосування даної схеми є те, що власники компанії-агента і офшорної компанії (їхні бенефіціари) не мають бути тими ж особами, оскільки в такому разі ця діяльність буде розцінена як ухилення від сплати податку.

Ще одним варіантом застосування офшорних юрисдикцій є лізингова схема, що може використовуватися для придбання виробничого обладнання за кордоном. Наприклад, компанія-резидент офшорної юрисдикції купує виробниче обладнання і здає його в лізинг вітчизняному підприємству. Вітчизняна компанія здійснює сплату лізингових платежів, котрі надходять до офшорної зони у вигляді відсотків за кредитом. Оскільки ж в офшорних юрисдикціях вказані операції не оподатковуються, то компанія фактично зменшує суму оподаткованого доходу в країні функціонування на обсяг відсотків за лізинговим кредитом.

Також одним із можливих варіантів використання офшорних юрисдикцій є схема передачі активів інвестиційному фонду. Її застосування практикується серед компаній Європейського Союзу. Так, власники капіталів передають їх певним субфондам конкретного інвестиційного фонду, розміщеним в офшорних юрисдикціях. При цьому, портфельні активи таких субфондів формуються таким чином, щоб жоден з вкладників (інвесторів) не

мав більше 10 % активів і, таким чином, щоб не міг бути визнаний його власником, а, отже, і кінцевим бенефіціаром, що дозволяє зменшувати обсяг оподатковуваних статків.

Таким чином, існує різноманітна кількість схем як для зменшення обсягів оподаткування, так і взагалі для його уникнення чи легалізації коштів, отриманих нелегальним шляхом за допомогою офшорних юрисдикцій. При цьому, від таких схем вирають як компанії (власники активів), так і самі офшорні юрисдикції, нарощуючи суми свого валового внутрішнього продукту.

Тут варто відзначити, що не всі схеми з використанням офшорних компаній і навіть не всі офшорні юрисдикції мають високу надійність (табл. 3).

Чим вищою є репутація, тим дорожче обходиться обслуговування компанії в цій юрисдикції (необхідність ведення бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами, обов'язковий аудит, ведення документообігу тощо). Проте інвестування коштів у респектабельні юрисдикції зазвичай дає вищу фінансову віддачу [7].

Висновки. Зважаючи на значну популяризацію офшорних юрисдикцій та різноманітних схем, використовуваних з їх допомогою, країни самостійно укладають переліки юрисдикцій, що визнаються офшорними зонами, а, отже, встановлюють додаткові норми фінансового контролю за суб'єктами господарювання, так чи інакше пов'язаними з цими юрисдикціями, адже саме звичайні країни, тобто їх бюджети, найбільше втрачають від діяльності офшорних юрисдикцій. В цьому контексті законотворцям України важливо звернути увагу на визначення ключових переваг для бізнесу від здійснення офшорних схем та виявлення шляхів і можливостей виведення з тіні господарських операцій, здійснюваних за допомогою офшорних компаній.

Таблиця 3

Вартість заснування та обслуговування офшорної компанії

Юрисдикція	Вартість річної компанії, дол	Вартість відкриття банківського рахунку, дол.	Щорічна вартість обслуговування, дол.	Тривалість реєстрації
Бермудські острови	1575	350	1215	1 тиждень
Британські Віргінські острови	1590	350	1350	2 тижні
Беліз	1165	350	1015	1 тиждень
Панама	2590	350	1890	2 тижні
Гонконг	2360	690	1830	3-5 тижнів
Кіпр	2225	650	1280	до двох тижнів
Маршалові острови	1300	400	1200	до двох тижнів
о. Мен	4750	550	3600	2-3 тижні

Джерело: побудовано і розраховано авторами на основі вивчення існуючих на ринку пропозицій

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Оффшоры и оффшорные зоны: что это, где и как работает? URL: <https://maanimo.ua/ru/helpful/offshor> (дата звернення: 16.10.2021).
2. Offshore Financial Centers IMF Background Paper Prepared by the Monetary and Exchange Affairs Department. June 23, 2000.
3. Riley A. Dealing with the offshore economy. The threat of offshore finance to the west and how to deal with it. URL: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/04/Dealing_with_the_Offshore_Economy_pdf (дата звернення: 18.10.2021).
4. Міжнародний валютний фонд. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0787.pdf> (дата звернення: 22.10.2021).
5. Zoromé A. Concept of Offshore Financial Centers: In Search of an Operational Definition. IMF Working Paper, 2017. 34 p.
6. Світовий банк. URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (дата звернення: 22.10.2021).
7. Ерицян А. В., Азарян Р. Г. Использование офшоров в налоговом планировании. Москва : Экономика, 2011. 211 с.
8. Grundy M., Nathan A. Offshore business centres: a world survey. London : Sweet & Maxwell, 2013. 137 p.

REFERENCES:

1. Offshory i offshornyye zony: chto eto. gde i kak rabotayet? [Offshore and offshore zones: what is it, where and how does it work?]. Available at: <https://maanimo.ua/ru/helpful/offshor> (accessed 16 October 2021).
2. Offshore Financial Centers (2000) IMF Background Paper Prepared by the Monetary and Exchange Affairs Department. June 23.
3. Riley A. (2019) Dealing with the offshore economy. The threat of offshore finance to the west and how to deal with it. Available at: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/04/Dealing_with_the_Offshore_Economy_pdf (accessed 18 October 2021).
4. International Monetary Fund. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0787.pdf> (accessed 22 October 2021).
5. Zoromé A. (2017) Concept of Offshore Financial Centers: In Search of an Operational Definition. IMF Working Paper, 34 p.
6. World Bank. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator> (accessed 22 October 2021).
7. Eritsyan A.V., Azaryan R.G. (2011) Ispolzovaniye ofshorov v nalogovom planirovani [The use of offshore companies in tax planning]. Moscow: Ekonomika, 211 p.
8. Grundy M., Nathan A. (2013) Offshore business centres: a world survey. London: Sweet & Maxwell, 137 p.